

BITI DRAMATURG NAJSLIČNIJE JE POSLU KUSTOSA

PREMIJERE

FESTIVALI

OBLJETNICE

RAZGOVOR

GLAZBENI

TEATAR

ESEJ

TEMAT

GAVRAN U

PARIZU

IZ STRANIH

ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE

KNJIGE

DRAME

Uvidom u godišnjake Akademije dramske umjetnosti u Zagrebu saznala sam da se od 1978., kada je osnovan studij dramaturgije, do danas na taj odsjek upisalo sveukupno 78 studenata. Po statistikama koje ima Akademija, manje od 50% radi ih u struci. Neki nisu nikada diplomirali, neki su diplomirali i potom nestali, a i oni koji se time bave obično su posve nevidljivi iz perspektive javnog djelovanja.

Što može raditi student dramaturgije kad završi fakultet? U ovoj struci nema natječaja za posao, postoje samo neke maglovite mogućnosti i prilike koje moraš stvoriti sam.

Što ćemo raditi ja i četvero mojih kolega, što će raditi desetak studenata koji su se upisali poslije nas?

Uvidom u godišnjake Akademije dramske umjetnosti u Zagrebu saznala sam da se od 1978., kada je osnovan studij dramaturgije, do danas na taj odsjek upisalo sveukupno 78 studenata. Po statistikama koje ima Akademija, manje od 50% radi ih u struci. Neki nisu nikada diplomirali, neki su diplomirali i potom nestali, a i oni koji se time bave obično su posve nevidljivi iz perspektive javnog djelovanja.

Što se dogodilo s golemim brojem bivših studenata dramaturgije, što oni danas rade i kamo su nestali njihovi ideali? Zašto tako velik broj studenata nestaje u crnoj rupi stvarnog života upravo u trenutku kada bi trebali postati produktivni?

Kada me pitaju što zapravo znači dramaturgija, obično odgovaram da je polje široko. Možeš biti bilo što. Dramski pisac, teatrolog, scenarist, dramaturg nekog kazališta, baviti se plesom, videom, kreativnim poslom

uredničkog tipa, jednako kao što možeš biti i *copywriter*. Iako se tom zanimanju ne učimo na fakultetu.

Od 25 hrvatskih kazališta, samo 4 ima stalno zaposlena dramaturga. Time cijelo ono polje koje kazalište može činiti posebno živim medijem, poput gostovanja, koprodukcija, cirkuliranja ljudi i ideja, kreiranja reper-toara koji će se nekoga ticati, ostaje potpuno nepokriveno.

U institucionalnom teatru, kada se rade predstave, svaki kotačić ima svoju funkciju u mehanizmu. Fokusiranjem na vlastiti segment rada pojedinci pridonose kreiranju cjeline. A što je s kazalištem u globalu?

Zašto radimo neku predstavu, zašto radimo neki program, zašto imamo određenu poetiku, zašto smo krenuli određenim smjerom, za koga je to kazalište koje proizvodimo i što njime želimo reći? Nabrojila sam cijeli niz pitanja na koje bi u svakom kazalištu mogao odgovoriti jedan dobar dramaturg kojeg tamo obično nema, zato što u našoj sredini takav običaj (još) jednostavno nije zaživio.

Polje širine je polje odsjeka dramaturgije. Potencijalno, to je i polje gdje netko može promišljati javno djelovanje tako da bude teatralno, živo i provokativno u pozi-

tivnom smislu, smislu navođenja na reagiranje i razmišljanje, smislu komunikacije. Biti dramaturg najslabije je poslu kustosa.

Bi li kazališta bila posjećena kad bi takva osoba u njima bila prisutnija? Nije moje da odgovaram. Ostaje samo činjenica da "obični ljudi" s mrakom kazališne dvorane nemaju previše veze, a ni želje da ga dožive. Odlazak u kino percipira se kao zanimljiviji događaj.

Ipak, svaki puta kada u Zagrebu gostuje neko "vruće" strano ime, kad je Festival svjetskog kazališta ili Festival suvremenog plesa, karte su rasprodane, a gledalište puno. Interesa, dakle, ipak ima.

Zaronimo rukom u zbilju. Većina mojih kolega želi s nekim komunicirati, obračati se stvarnim ljudima, tretirati aktualne probleme, osjetiti opće raspoloženje, postaviti generalni problem? Kulturološki, generacijski, politički...

Ako posve ostavimo sa strane sve ono drugo što dramaturg može biti i fokusiramo se samo na dramsko pismo, situacija je ovakva: svi se slažu da pisaca ima, ali situacija da ih se igra prije je ekces nego pravilo.

Da bi se postalo etabliranim u bilo kojem poslu, osim talenta treba biti i uporan. U nas je to do sada uspjelo Mati Matišiću, Ivani Sajko, Teni Štivičić, Nini Mištrović, Ladi Kaštelan, Ivanu Vidiću, Miri Gavranu... Oni su pisci čiji su stilovi, preokupacije i način izražavanja potpuno različiti. Zajedničko im je da ih se percipira kao pisce. S promjenjivom srećom ih se igra u kazalištu.

Koliko god ovaj niz zvučao velik, za studij koji je od 1978. do danas završilo preko 70 studenata, to je malo. Svi nešto pišu. Ili više i ne pišu. Ne vjeruju da će im ta aktivnost donijeti ikakve koristi. Ne, ne govorim samo o materijalnom. Duhovne koristi, duhovne. Da ti netko pruži priliku da se baviš svojim poslom. Da te nauči onome što ne znaš. Da pokaže zanimanje za tebe.

Zauzvrat, ti ćeš reći nešto o zbilji. Možda ćeš zaintrigirati nekoga da dođe, pogleda to o čemu govoriš i pomisli nešto o tome. Ali, takve pozornice danas, ne samo u Zagrebu nego u cijeloj Hrvatskoj, nema.

Iako se svi slažu da upravo to nedostaje. Pobjeći ću na trenutak u filmski medij, u kojem se svi zaklinju u nužnost dobrih scenarista. Pa što je drugačije s kazalištem? Želimo nešto živo, svježije i aktualno. I mi koji to radimo i oni koji su još dovoljno uporni u želji da to gledaju.

Tek sam sad dovoljno stara da sagledam godine koje ne poznajem, 90-e. Izgleda da nisu bile jako duhovite.

Proizvele su malobrojne pisce i još malobrojnije kazališne redatelje. Danas nam nedostaje pozornica koja nudi suvremeni dramski tekst i niz redatelja koji će ga znati pročitati i napraviti nešto s njim. Da se razumijemo, ne mislim da je to njihovom krivnjom. Jednostavno, takvo mjesto ne postoji. Možda i našom krivicom. Nije se skupila kritična masa onih koji bi ga stvorili.

I tako, što se događa? Kada se približite magičnom datumu diplomskog ispita na studiju dramaturgije, jedino što vam može biti jest – sasvim svejedno. Eto, i to je gotovo, više niste u ružičastom balonu studentskog života i sada trebate učiniti nešto. Ali, veliko je pitanje, što točno? Tekstove koje si napisao nemaš kome dati, ako ih netko i pročita, nema ih se gdje postaviti, dani i mjeseci prolaze, zapošljavaš se bilo gdje jer želiš raditi i zarađivati i uskoro si potpuno zaboravio sve što si nekada želio reći. I osim toga, u životu želiš nešto konkretno. Osjećaš da imaš puno energije. Osjećaš da možeš više nego što ti daju da radiš. Jedan ili dva teksta ili bilo kakva posla u tvojoj struci godišnje, za tebe nije dovoljno. Tvoji kapaciteti su puno veći. A ovaj posao vrlo često nije poticajan.

Čini ti se da ti onda u toj priči nije mjesto? Pulsirao od mladenačke energije i svaki dan bi se mogao popeti na Mount Everest? Neprestano nailaženje na zatvorena vrata i komplikacije umara te? U naravi je tvoga mladog bića željeti da stvari idu malo brže.

Da, nije rečeno koliko je samodiscipline i vjere u misiju vlastite riječi potrebno za ovaj studij, ali nije da nismo ništa takvo pretpostavljali. Pa zašto smo onda upisali taj studij? Što smo htjeli?

Kolegica I., kad je upisivala studij dramaturgije, htjela je pisati i baviti se kazalištem u praktičnom smislu. Sada kad završava shvaća da je bila pomalo naivna, romantika joj je pomalo splasnula. Misli da se na tržište moraš plasirati sam i da ćeš napraviti onoliko koliko sam iniciraoš. Doista ne zna čime će se baviti sljedećih pet godina.

Kolega A. upisao je studij dramaturgije jer na hrvatskim sveučilištima za njega nije postojalo ništa pametnije. Vjeruje da je napravio najbolji izbor, opet bi išao do studirati, zanima ga i kazališna režija, ali ne misli je studirati, nego prakticirati. Za život misli zarađivati pisanjem. Misli da će mu biti teško, ali je izvedivo.

Kolega L. upisao je ovaj studij jer nije uspio upisati kazališnu režiju. Nije bio sasvim siguran kakav je to stu-

dij, poslije je shvatio da je dosta zanimljiv i širok te da je i filmski i kazališni. Misli da ga je studij osposobio za mnogo stvari i želi se baviti filmskom režijom. Pozicija dramaturga nije zahvalna, u kazalištu ovisi o mnogo vanjskih čimbenika, dramaturzi se tretiraju kao tajnice, a ne kao kreativci. Kad bi mu netko i ponudio da bude dramaturg nekog kazališta, misli da ne bi pristao. Drži da ta pozicija ubija kreativnost jer kazališta obično dramaturge angažiraju isključivo zato da bi pisali programske knjžice, a ne za niz drugih, misaonijih aktivnosti. Stoga taj posao ne smatra kreativnim i poticajnim. Misli da, što se tiče studija, nije dobro što nema suradnje među odsjecima i da bi bilo odlično kad bi se dramaturgija učila na konkretnom projektu, intenzivnije nego što je to sudjelovanje dramaturga na glumačkim klasama.

Kolegica D. upisala je studij zato što ju je zanimala scenaristika, manje ju je zanimalo dramsko pismo, jer misli da kazalište dosta bijedno stoji. Nitko joj nije znao reći čemu dramaturg služi i što radi. Uvijek su to bile apstraktne teorije, dramaturg je u očima drugih ljudi obično percipiran kao teoretičar i štreber. Studij drži dobrim i prilagođenim pojedincu. Smatra da je u daljnjoj karijeri nitko neće vući za rukav. Perspektive ima koliko je sam stvorio, iako ponekad ispada da je jedina realna perspektiva raditi lošu TV produkciju. U sljedećih pet godina planira postdiplomski. Misli ostati u struci i živjeti od ovog posla, iako zna da će morati raditi sve i svašta. Uskoro će nekoliko njezinih drama biti objavljeno u izdanju male, neovisne izdavačke kuće. Dakle, ona ipak piše drame. I čini se da joj dobro ide.

Osobno, studij sam upisala jer sam željela pisati. Dramaturgija je bila jedini studij gdje je praktično piše. Još uvijek želim pisati. Sve što se pisati može. Ne mogu se čak ni požaliti. Nekako čak uspijevam postići da netko to i čita. Uspijevam postići određenu konstantu. Ali, samo ja znam koliko je neizvjesno pisati. Ne znam što ću raditi za pet godina. Nadam se, pisati.

Zaključak bi bio da studenti dramaturgije ipak jako žele raditi svoj posao. No, jasno im je da će se za sebe i svoje ideje morati pobrinuti sami. Nitko ih neće pozvati da dodu nešto raditi, nitko im neće ništa ponuditi, oni će morati biti "sam svoj majstor". U principu se ne žale pretjerano zbog toga, jer tako je bilo i kad su upisivali. Samo što su sada malo svjesniji koliko to može biti teško.

Posljednjih godina na studij dramaturgije prijavilo se tek nekoliko studenata. Profesori nemaju čak ni između

koga izabrati. Misle li oni koji su razmišljali o upisu na studij dramaturgije da to nema smisla studirati jer poslije toga ionako neće imati što raditi? Čemu svake godine proizvoditi nekoliko svršenih studenata ako se oni tim poslom neće moći baviti? Osim dramaturga-dramatičara, postoji i cio niz nadarenih studenata dramaturgije koji se ne bave pisanjem, a koji su dobri kazališni praktičari, teoretičari, bili bi odlični urednici na TV-u, radiju i slično. Što je tek s tim ljudima? Je li naša nesreća što su nas odgajali i umjetnički formirali tako sjajni profesori da mi sami vrlo dobro znamo što znači umjetnička kvaliteta? Doista, svi studenti se slažu u tome da je studij odličan, zanimljivo koncipiran, sveobuhvatan, kvalitetan. Nećemo su nas naučiti. Svi mi zajedno mogli bismo pridonijeti tome da pokušamo proizvesti nešto dobro, zanimljivo i aktualno. Svima nama treba prilika.

Svi mi mislimo da ćemo se za sebe morati pobrinuti sami i sami "izmisliti" svoje projekte, naci svoje mjesto pod suncem. Zapravo se i ne žalimo što nam nitko ne pruža priliku, jer je, paradoksalno, više i ne očekujemo. Ono što bi nam se i moglo ponuditi na kazalištu, često ne smatramo poticajnim. Mislimo da nas se može puno bolje iskoristiti.

Ako kazališta ne trebaju dramaturge, dramaturzi ipak trebaju kazalište ili bilo kakav prostor kao poligon za proizvodnju i testiranje svojih ideja. Mislim da Zagrebu i Hrvatskoj nedostaje scena gdje će autori, pisci, kreirati novi izraz. Koliko god se kazalište mijenjalo od vremena postanka dramskoga kazališta do danas, kakve god naravi ili poetike bilo, kazalište treba mladog pisca, ono jednostavno treba dramatičara.

Preostaje nadati se da će sami praktičari ovoga posla imati snage pobrinuti se za sebe, ostati u struci i poboljšati neslavnu statistiku: manje od 50% studenata koliko ostaje u struci.